

Герберт Уеллс

Невидимець

I. Прибуття Незнайомця

Стояв холодний лютневий ранок. Подував колький вітер, сипав і крутив сніг — останній того року. Незнайомець прийшов із станції Бремблґерст, тримаючи в обтягнутій рукавичкою руці малепьку чорну валізку. Він був закутаний з голови до п'ят, і під крисами м'якого фетрового капелюха ховалося геть усе його обличчя, крім блискучого кінчика носа. Сніг укривав йому плечі та груди і білим гребенем лежав на його валізці. Ледь живий від втоми, він увійшов до заїзду «Карета й коні» і жбурнув на підлогу свій багаж.

— Вогню! — закривав він. — В ім'я милосердя людського! Кімнату й вогню!

Він потупав ногами, струсив з себе у буфеті сніг і пішов слідом за місіс Гол до її вітальні сторгуватися про ціну. Не заходячи в довгі переговори, він кинув на стіл пару соверенів¹ і в такий спосіб найняв собі кімнату в заїзді.

Місіс Гол запалила в коминку і, залишивши

¹ Соверен — англійська золота монета вартістю один фунт стерлінгів.

Незнайомця на самоті, подалася власноручно готувати йому поїсти. Зимової пори постоялець в Айпінзі — подія незвичайна, а тим паче постоялець, що не дуже торгується; і місіс Гол вирішила бути гідною такого щастя.

Налагодивши справу з грудинкою і підбадьоривши свою мляву служницю Міллі кількома влучно добрими зневажливими словами, вона понесла скатертину, тарілки та склянки у вітальню і заходилась із надзвичайним шиком накривати на стіл. Дарма що вогонь у каміні жарко горів, постоялець місіс Гол, на превелике її здивування, все ще був у пальті й капелюсі і, повернувшись до неї спиною, стояв біля вікна і дивився, як надворі падає сніг.

Руки в рукавичках він заклав за спину, а сам неначе поринув у задуму. Місіс Гол помітила, що сніг, танучи у нього на плечах, стікав на килим.

— Можна взяти ваші капелюх та пальто, сер, і висушити їх на кухні? — спитала вона.

— Ні,— не обертаючись, відповів постоялець.

Місіс Гол не певна була, чи почула його, і повторила своє запитання.

Він повернув голову і глянув на неї через плече.

— Краще хай вони залишаться на мені,— з притиском відказав Незнайомець, і місіс Гол побачила, що він у великих синіх окулярах з

бічними скельцями, а густі бакенбарди спускаються йому на комір пальта і цілком закривають щоки.

— Дуже добре, сер, — сказала вона. — Як ваша ласка. За хвилину в кімнаті буде тепло.

Не відповівши нічого, він знову відвернув обличчя, а місіс Гол, почувуючи, що спроби її зав'язати розмову марні, поспіхом заслала стіл і війнулася з кімнати. Зайшовши знову, вона побачила, що Незнайомець, немов кам'яна статуя, і далі, згорбившись, стоїть на тому самому місці, піднявши комір пальта і спустивши вниз криси капелюха, що зовсім закривали йому обличчя й вуха. Вона досить гучно поставила на стіл яечню з грудинкою і скоріше скрикнула, аніж сказала:

— Сніданок готовий, сер!

— Дякую, — відповів Незнайомець, але не ворухнувся, доки місіс Гол не зачинила за собою дверей. Тільки тоді він повернувся і нетерпляче наблизився до столу.

Ідучи повз буфет на кухню, місіс Гол почула рівномірний стукіт ложки, якою швидко крутили в мисці.

— Оце ще мені дівчисько! — сказала місіс Гол. — А я зовсім і забула. Завжди вона зволікає!

І, взявши сама розмішувати гірчицю, місіс Гол присоромила Міллі за її надмірну млявість. Вона ж устигла вже підсмажити яечню з шинкою, застелила стіл і геть усе поробила, поки та Міллі

(добра з неї помічниця!) весь цей час возилася коло гірчиці! А тут, як на те, новий гість, що хоче пожити в них! Місіс Гол наповнила гірчичницю і, врочисто поставивши її на чорну з золотим обводом тацю, понесла до вітальні.

Постукавши у двері, вона одразу ж і ввійшла. Її пожилець зробив швидкий рух, і місіс Гол встигла помітити тільки якусь білу річ, що зникла за столом. Він так наче підіймав щось із підлоги. Місіс Гол поставила на стіл гірчичницю і лише тоді побачила, що капелюх і пальто гостя повішені на спинці стільця перед вогнем, а мокрі черевики стоять на чавунній решітці каміна. Решітка, звісно, може заіржавіти! Місіс Гол рішуче попрямувала до каміна.

— Тепер уже можна взяти просушити ваші речі? — спитала вона категоричним тоном.

— Капелюх залиште, — якимось приглушено сказав пожилець.

Повернувшись, місіс Гол побачила, що він підвів голову й дивиться на неї.

З хвилину вона розглядала його, не мігши від подиву вимовити й слова.

Щось біле, — очевидно, серветку, — Незнайомець притискував до нижньої частини обличчя, зовсім ховаючи під нею підборіддя та рот, через що и був у нього такий приглушений голос. Але не те вразило місіс Гол. Її вразило, що все чоло

постояльца над синіми окулярами було обвинуте білим бинтом, а другий бинт закривав вуха, залишаючи на видноті лише рожевий, гострий ніс, що блищав так само, як і тоді, коли Незнайомець прийшов. На ньому була коричнева оксамитова куртка з піднятим високим коміром. Густе чорне волосся, вибиваючись пасмами з-під бинтів, надавало йому надзвичайно дивного вигляду. Ця закутана й забинтована голова була настільки не схожа на будь-що бачене коли-небудь місіс Гол, що вона на хвилину аж наче закам'яніла.

Незнайомець, не віднімаючи від обличчя серветки і все ще тримаючи її рукою в темній рукавичці, дивився на місіс Гол крізь сині окуляри.

— Капелюх залиште, — повторив він не досить ясно через ту білу серветку.

Місіс Гол поволі прийшла до пам'яті і поклала капелюх назад на стілець перед каміном.

— Я не знала, сер, — пробелькотіла вона, — що... — І, збентежившись, замовкла.

— Дякую, — холодно сказав Незнайомець, поглядаючи то на двері, то на неї.

— Я зараз же все добре висушу, сер, — пообіцяла місіс Гол, забираючи одяг. З порога вона знову глянула на його закутану в біле голову й темні окуляри; обличчя його все ще покривала серветка. Місіс Гол ледь здригнулася, зачиняючи за собою двері, лице її виразно свідчило про подив та

збентеження.

— Скільки живу... — прошепотіла вона. —
Ото таке!

У кухню місіс Гол увійшла зовсім тихо і була занадто заклопотана своїми думками, щоб спитати в Міллі, з чим вона тепер тут вовтузиться.

А пожилець тим часом сидів і прислухався, як даленіли її кроки. Перше ніж одвести від рота серветку та знову взятися їсти, він пильно глянув на вікно. Проковтнувши шматок, він підозріло зиркнув на вікно ще раз, проковтнув ще шматок, а тоді встав і з серветкою в руці підійшов до вікна й опустив штбру до білої муслінової завіси на нижніх шибках. В кімнаті посутеніло. Після того Незнайомець з полегшеним виглядом повернувся до сніданку.

— Бідолашний, з ним, видно, трапився якийсь нещасний випадок, а може, він переніс операцію абощо, — казала місіс Гол. — Та й налякали ж мене його бинти!

Вона поклала в пічку ще вугілля й повісила пальто на спеціальну підставку, щоб сушити одяг.

— А ті окуляри! Наче в якогось водолаза, а не в звичайної людини...

Вона повісила сушити і його кашне.

— І весь час закриває лице серветкою...
Говорить крізь неї.: Може, в нього й рот пошкоджено... А певне...

Тут місіс Гол повернулася, неначе раптом

згадала щось.

— Матінко моя! — раптом змінила вона тему. — А млинці й досі не готові, Міллі?

Коли місіс Гол прийшла до пожильцевої кімнати при-бирати після сніданку, її здогад про скалічений або порізаний під час операції рот підтвердився. Незнайомий кури́в, але поки вона була в кімнаті, ні разу не розмотував шовкової хустки, яка закривала йому нижню половину обличчя, щоб узяти люльку в зуби. І то була не забути́вість, бо місіс Гол спостерігала, як він поглядав на люльку, коли вона пригасала. Він сидів у кутку, спиною до затемненого шторою вікна. Попоївши й добре зогрівшись, він говорив уже не так уривчасто й роздратовано, як перше.

— На станції Бремблґерст залишився мій багаж, — сказав Незнайомець і спитав, як він може отримати його. На подяку за її пояснення він ввічливо нахилив свою забинтовану голову.

— Завтра? А раніше не доставлять?

Йому, здається, було прикро, коли місіс Гол відповіла:

— Ні.

Невже таки не можна. Невже не знайшлося б тут кого-небудь з візком, хто поїхав би по його речі?

Місіс Гол охоче відповідала на його запитання, сподіваючись у такий спосіб зав'язати

розмову.

— Тут дуже крута дорога до станції, сер, — послужливо сказала вона і принагідно додала: — Десь так рік тому на цій дорозі перекинувся екіпаж. Убито було й пасажира, і кучера. Нещасний випадок — це ж одна мить, і все, хіба ж не так, сер?

Але заохотити пожилиця до розмови було нелегко.

— Певна річ, — ствердив він крізь хустку, спокійно дивлячись на місис Гол через непроникні окуляри.

— І щоб одужати після цього, треба багато часу, хіба ж не так, сер? Оце мій небіж Том був порізав собі руку косою... розумієте, спіткнувся, косивши, й упав... І що ж ви думаєте, сер? Три місяці ходив з перев'язаною рукою. І тепер я страх як боюся коси, сер.

— Я дуже добре розумію вас, — сказав пожилець.

— Один час ми навіть гадали, що йому доведеться робити операцію; так було йому погано, сер.

Пожилець уривчасто засміявся і зараз же немов проковтнув свій сміх.

— Невже? — сказав він.

— Свята правда, сер. І в цьому не було нічого смішного для тих, хто доглядав його, як я, сер, бо моя сестра мала досить клопоту зі своїми малими.

То забинтовуєш, то розбинтовуєш... Отож насмілюся сказати, сер...

— Чи не дасте ви мені сірників? — несподівано перебив її Незнайомець. — Моя люлька погасла.

Місіс Гол ураз зупинилася. Отак перервати її мову — це, звичайно, було нечемно з його боку. Вона здивовано глянула на Незнайомця, але згадала два соверени й пішла по сірники.

— Дякую! — уривчасто кинув він, коли місіс Гол принесла сірники, обернувся до неї спиною і знову став дивитись у вікно. Очевидно, його нервували розмови про операції та бинтування. Вона так і не «насмілилась сказати» про те, що думала, до того ж її розсердила зневажлива поведінка пожилця, і тому Міллі цього дня перепало.

Незнайомець до четвертої години знаходився у своїй кімнаті і не подумав навіть перепросити за свою нечемність. Здебільшого там було зовсім тихо. Він, певно, сидів перед каміном, палив люльку, а то й дрімав у надвечірніх сутінках.

Однак, прислухавшись, раз чи два можна було б почути, як він перегрібав вугілля і хвилин з п'ять походжав по кімнаті. Здавалося, він розмовляв сам із собою. Потім він сів знову, і крісло під ним заскрипіло.

II. Перші враження містера Тедді Генфрі

О четвертій годині, коли досить споночіло і місіс Гол уже наважилася піти до свого пожильця спитати, чи не хоче він чаю, до буфету ввійшов Тедді Генфрі, годинникар.

— Ну й погода, місіс Гол, — сказав він. — Якраз для поганих чобіт!

Сніг надворі сипав усе густіше.

Місіс Гол підтакнула, а тоді побачила, що при майстрові його валізка з інструментами.

— Коли ви вже тут, містере Тедді, — сказала вона, — то я хотіла б, щоб ви глянули на годинник у вітальні. Він іде й правильно вибиває години, тільки годинна стрілка завжди стоїть на шостій.

Місіс Гол провела майстра до вітальні, постукала в двері й увійшла.

Відчиняючи двері, вона побачила, що пожилець її сидить у кріслі перед каміном і немовби дрімає, схиливши набік перев'язану голову. Кімнату освітлювали тільки червоні жаринки в каміні. Місіс Гол усе видалося рудуватим, тьмяним і неясним, певно, тому, що вона якраз засвітила лампу в буфеті й очі її були ще засліплені тим світлом. На мить їй здалося, ніби в чоловіка, на якого вона дивилася, величезний, неймовірних розмірів рот на всю нижню частину

обличчя. Це видиво — голова, вся в білому, потворні окуляри на очах і велетенська паща під ними — тривало один лише момент. Незнайомець кинувся, випростався в кріслі й підніс руку. Місіс Гол широко розчинила двері, в кімнаті посвітлішало, і тепер вона побачила ясніше, що лице його прикрите хусткою точнісінько так, як і раніше було прикрите серветкою. Місіс Гол вирішила, що то їй привиділося у сутінках.

— Чи дозволите, сер?.. Цей чоловік прийшов подивитись на годинник, — сказала вона, отямившись після хвилинного збентеження.

— Подивитись на годинник? — перепитав він напівсонним голосом, прикриваючи рот рукою. — Звичайно, — додав він, приходячи майже зовсім до пам'яті.

Місіс Гол вийшла по лампу, а Незнайомець устав і потягся. Принесено було світло, і містер Тедді Генфрі, увійшовши, спинився перед забинтованим Незнайомцем. Він був, як сам потім казав, «ошелешений».

— Добрий вечір, — привітався Незнайомець, дивлячись на нього «омарячими очима», як розповідав потім вражений цими темними окулярами містер Генфрі.

— Сподіваюсь, я не перешкоджаю вам, — зауважив містер Генфрі.

— О ні, анітрохи, — відповів Незнайомець. —

Хоч я думаю, — він обернувся до місіс Гол, — що ця кімната цілковито в моєму розпорядженні.

— Я гадала, сер, — почала була місіс Гол, — що ви хотіли б, щоб годинник...

— Звичайно, — перебив її Незнайомець, — але загалом я хотів би, щоб мені дали спокій і не турбували.

Він повернувся спиною до каміна й закрив руки за спину.

— А коли годинник полагодять, я попросив би принести чаю, — додав він. — Тільки не раніше, як полагодять годинник.

Місіс Гол збиралась уже залишити кімнату, — цього разу і не намагаючись зав'язати розмову, бо їй не хотілося, щоб її образили в присутності містера Генфрі, — коли пожилець спитав її, чи вжила вона заходів щодо його багажу па станції. Місіс Гол відповіла, що говорила про це з поштарем і той обіцяв привезти багаж завтра вранці.

— А раніше — ви певні, що не можна? — спитав Незнайомець.

Місіс Гол була впевнена і з підкресленою холодністю ствердила це.

— Мушу попередити вас, що я — дослідник-експериментатор, — пояснив Незнайомець, — і не сказав про це досі тільки тому, що занадто змерз і був стомлений.

— Справді, сер? — вражено відповіла місіс Гол.

— І в моєму багажі — різні апарати та прилади.

— То все, безперечно, дуже корисні речі, сер, — докинула місіс Гол.

— І я, природно, бажаю вести далі мої досліді.

— Звичайно, сер.

— Приїхав я до Айпінга, — досить невимушено провадив він, — тому що... шукаю самотності. Я не хочу, щоб мені заважали працювати. А тут ще цей нещасний випадок...

«Я так і знала», — подумала місіс Гол.

— ...вимагає певної відлюдності. Очі в мене такі слабкі й так болять, що іноді мені годинами доводиться сидіти в темряві... і зачинятися. Подеколи. Не зараз, звісно.

І коли ось у такі хвилини мене турбують, наприклад, сторонні люди, які заходять до моєї кімнати, — це завдає мені болісних страждань. Я хочу, щоб ви добре усвідомили мої слова.

— Певна річ, сер, — відповіла місіс Гол. — І... дозвольте запитати...

— Це, здається, й усе, — перебив Незнайомець з спокійною рішучістю, яка клала край дальшим балачкам. Свої запитання й вияви прихильності місіс Гол мала залишити до

слухнішої нагоди.

Коли місіс Гол вийшла, він (так казав пізніше містер Генфрі) став перед каміном і стежив, як лагодять годинник. Працюючи, містер Генфрі поставив лампу біля себе, і ясне світло надало на його руки та на сам годинник, в кімнаті ж було напівтемно. Коли він підводив голову, перед очима у нього плавали кольорові плями. Цікавий від природи, містер Генфрі розібрав (у чому не було жодної потреби) увесь механізм, щоб довше побути в кімнаті, а може, й розпочати розмову з Незнайомцем. Але Незнайомець був мовчазний і нерухомий. Такий нерухомий, що це аж нервувало Генфрі. Йому здавалося, ніби в кімнаті він сам. Коли він поглянув на Незнайомця, то побачив у зеленуватому плямистому тумані, що поплив перед очима, тільки забинтовану голову та величезні темні окуляри, які прикро дивилися на нього. Генфрі це здалося таким незвичайним, що добру хвилину він і собі не спускав з нього очей. Потім Генфрі відвів погляд. Дуже незручне становище! Треба б сказати що-небудь. Може, зауважити, що для такої пори року погода стоїть занадто холодна?

— Погода... — почав був він.

— Чого ви не кінчаєте й не йдете? — озвалась закам'яніла постать, мабуть, ледь стримуючи гнів. — Вам треба було тільки закріпити на стрижні годинну стрілку. Ви просто байдики б'єте.

— Звичайно, сер... ще хвилинку. Я зараз...

І містер Генфрі, хутко закінчивши роботу, пішов.

Вийшов він, проте, надзвичайно сердитий.

— А, чорт! — бурмотів містер Генфрі, пробираючись містечком через замети. — Треба ж бо чоловікові іноді лагодити годинники... Подумаєш! — провадив він далі.— На тебе, значить, і дивитись не можна? — І знову: — Здається, що ні. Якби тебе шукала поліція, то й тоді ти не зміг би бути більш закутаний та забинтований.

На розі вулиці він побачив Гола, який нещодавно одружився з господинею заїзду, де зупинився Незнайомець, і вряди-годи, коли випадала нагода, перевозив пасажирів з Айпінга до Сіддербріджа. Тепер він саме повертався додому. Судячи з того, як він поганяв коня, Гол, очевидно, вже хильнув трохи в Сіддербріджі.

— Як справи, Тедді? — гукнув він мимохідь.

— У вас там якийсь чудернацький постоялець, — Відповів Тедді.

Гол зупинився.

— Що таке? — спитав він.

— Та якийсь там чудернацький пожилець зупинився в Заїзді «Карета й коні», — пояснив Тедді.— їй же бо!

І він жваво заходився описувати Голові

химерного Незнайомця.

— Він так наче перевдягнений. Я, в усякому разі, неодмінно подивився б на його обличчя, якби він спинився в мене, — вів далі Генфрі.— Але жінки завжди такі довірливі, коли йдеться про когось чужого. Він оселився у вас, Голе, і не сказав навіть свого імені.

— Та невже? — спитав Гол, не дуже меткий на розум.

— Так, так, — наполягав Тедді.— І заплатив за тиждень. Отож раніше ви його не здихаєтесь. І купу різних речей, каже, має — завтра йому тільки привезуть. Лишається сподіватися, що це не будуть ящики з камінням, Голе.

І містер Генфрі розповів, як його тітку в Гастінгсі обдурив якийсь зайда із порожнім чемоданом. Уся ця розмова збудила у Гола якісь неясні підозри.

— Ну, поїхали, стара, — хльоснув він свою кобилу. — Треба навести лад.

А Тедді, розваживши душу, і собі почвалав далі.

Не довелось-таки Голові «наводити лад», бо коли він повернувся додому, добре перепало йому від дружини за те, що загаявся в Сіддербріджі; тож на всі свої несміливі запитання він чув лише гострі й ухильні відповіді. Але насіння підозри, посіяне Тедді в його душі, зійшло.

— Ви, баби, па цьому не розумієтеся, — буркнув собі під ніс містер Гол, твердо вирішивши при першій же нагоді докладніше дізнатися про свого пожильца. І як тільки Незнайомець пішов спати, — а це було десь о пів на десяту, — містер Гол з дуже войовничим виглядом вступив у вітальню, суворо оглянув меблі, немов бажаючи показати, що він, а не цей Незнайомець тут господар, і трохи зневажливо зиркнув на аркуш з якимись математичними обчисленнями, що його залишив Незнайомець.

Укладаючись на ніч, він порадив місіс Гол дуже пильно стежити за багажем Незнайомця, який привезуть завтра.

— Не стромляй носа до моїх справ, Голе, — відповіла місіс Гол. — Я й сама в них розберуся.

Їй тим більше хотілося присікатись до Гола, що Незнайомець таки й справді був незвичайний пожилець і дуже непокоїв її. Серед ночі вона прокинулася: їй приснилися потворні, білі, схожі на брукву, голови на довжелезних стеблах, з величезними чорними очима, що ганялись за нею. Але місіс Гол була жінкою розумною, тому вона здолала свої страхи, повернулася на другий бік і знову заснула.

III. Тисяча й одна пляшка

Отже, двадцять дев'ятого лютого, коли почалася відлига, цей дивний суб'єкт з'явився невідомо звідки в містечко Айпінг. Наступного дня, саме в сльоту, прибув його багаж. І досить дивний багаж! Дві звичайні, як і в будь-якого подорожнього, валізи, але, крім них, привезено ще було цілий ящик з книгами — великими, товстими книгами, друкованими чи написаними від руки якимось нерозбірливим почерком, і з дванадцять, коли не більше, кошів, коробок та ящиків із чимось запакованим у солому. Гол засунув в ту солому руку і вирішив, що там скляні пляшки. Він ледь устиг перекинутися словом-другим із візником Фіренсайдом, лаштуючись допомогти йому вивантажувати багаж, як на поріг нетерпляче вийшов Незнайомець — у пальті й кашне, в капелюсі й у рукавичках. Виходячи, пожилець навіть і не глянув на собаку Фірен-сайда, який ліниво обнюхував Голові ноги.

— Вносьте швидше ящики, — сказав він. — Я й так досить довго чекав на них.

Він зійшов униз і попрямував до задка фургона, неначе сам хотів узяти один з менших кошків.

Ледве побачивши його, собака Фіренсайда наїжачився і сердито загавкав, а коли Незнайомець

збігав сходишками, кинувся на нього й схопив за рукав.

— Пішов геть! — Гол, який дуже боявся собак, перелякано відскочив назад, а Фіренсайд гукнув: «Лягай мені зараз!» — і схопив батіг.

Вони помітили, що зуби собаки ковзнули по руці Незнайомця і чули, як собаку вдарили ногою, бачили, як пес відскочив убік, а тоді вчепився Незнайомцеві в ногу, і почули, як тріщать розірвані штани. Нарешті кінчиком батога Фіренсайд потягнув собаку, і той, заскавулівши від болю, поплентався під колеса фургона. Все це сталося протягом якоїсь півхвилини. Ніхто не говорив, усі галасували.

Незнайомиць швидко глянув на свої подерті рукавички й штанину, зробив такий рух, ніби хотів нахилитись, а потім повернув і швидко зійшов назад на ганок. Потім чути було, як він біг коридором і сходами до своєї кімнати.

— Ах, ти, гадюка! — вилаявся Фіренсайд, з батогом у руці злязачи з фургона, тоді як собака дивився на нього з-за колеса.

— Ану сюди! — гукнув Фіренсайд. — Я т-тобі!..

Гол розгублено стояв на місці.

— Укусив, — сказав він. — Я краще піду подивлюсь на нього. І Гол подався слідом за Незнайомцем. У коридорі він зустрів місіс Гол.

— Його вкусив Фіренсайдів собака, — кинув він. — Треба поглянути, що з ним.

Гол піднявся нагору. Двері кімнати Незнайомця стояли прочинені. Він штовхнув їх, без вагань увійшов, щоб чимось допомогти.

Штора була спущена, в кімнаті було досить темно. Гол устиг помітити щось незвичайне: перед ним, у повітрі, метнулася ніби рука без кисті, а далі видніло обличчя — так наче три великі бліді плями на білому тлі, що скидалися на квітку братків. Потім його щось боляче вдарило в груди, жбурнуло назад, і перед самим його носом зачинилися двері. Все це сталося так швидко, що Гол не мав часу й роздивитись. Якись непевні тіні, стусан і біль у грудях. Гол стояв на маленькій темній площадці і дивувався з того, що сталося.

За кілька хвилин він приєднався до маленького гурту, що зібрався перед дверима «Карети й коней». Там був Фіренсайд, який удруге докладно розповідав про подію; була місіс Гол, яка казала, що Фіренсайдів собака не повинен кусати її пожильців; був Гакстер, власник універсальної крамнички навпроти, який розпитував про подробиці; був Сенді Воджерс із кузні, що вряди-годи докидав і свої зауваження. Були ще й жінки та діти, і кожне висловлювало звичайні за таких обставин зауваження: «Хай би він мене спробував укусити», «Ніхто не має права тримати

таких собак», «За що він його вкусив?» тощо.

Містер Гол дивився на них із сходів, прислухаючись до їхніх розмов, і йому здалося неймовірним те, що він бачив там, нагорі.

— Він не хоче ніякої допомоги, — сказав містер Гол у відповідь на жінчине запитання. — Давайте віднесемо його багаж.

— Слід було б зараз же припекти рану, — зауважив містер Гакстер. — Особливо якщо почалося запалення.

— А я б застрелила цього собаку, — сказала одна з жінок.

Раптом собака загарчав знову.

— Швидше! — гукнув сердитий голос у дверях. Там удруге з'явився Незнайомець у пальті з піднятим коміром і в капелюсі із спущеними крисами. — Чим швидше повносите ви мої речі, тим краще.

Один з присутніх зауважив, що на ньому були вже інші штани й рукавички.

— Він вас покусав, сер? — спитав Фіренсайд. — Мені дуже прикро, що мій собака...

— Це пусте, — заспокоїв його Незнайомець. — Навіть шкіра, не подряпана. — Поспішіть краще з цими речами.

І він стиха вилаявся — так принаймні запевняв містер Гол. Як тільки перший ящик за його командою було принесено до вітальні,

Незнайомиць зараз же кинувся до нього і заходився розпаковувати, розтрушуючи скрізь солому на килимі місіс Гол. Він витягав різні пляшки: маленькі, опуклі з якимись порошками, тоненькі з білою та кольоровою рідиною, видовжені, циліндричні з наклейками «отрута», круглі з вузькими шийками, великі з зеленого та білого скла, пляшки із скляними затичками, пляшки з корковими затичками, пляшки з дерев'яними затичками, пляшки з-під вина, пляшки з-під олії. Розставляв він усе це рядами на шифоньєрі, на каміні, на столі коло вікна, на підлозі, на книжковій полиці,— одне слово, скрізь. Аптека в Бремблґерсті не могла похвалитися й половиною такої кількості пляшок. Видовище було разуче. Ящик за ящиком звільнявся від пляшок; і нарешті всі шість спорожніли, а та столі й підлозі вироста ціла купа соломи. Крім пляшок, у ящиках було ще багато пробірок, а в одному з них лежали старанно укутані терези.

Порозпаковувавши ящики, Незнайомець зараз же підійшов до вікна й почав працювати, не звертаючи найменшої уваги ні на грубий шар соломи під ногами, ні на пригаслий камін, ні на ящик з книжками, який залишався ще надворі, пі на решту багажу, вже винесеного нагору.

Коли місіс Гол принесла йому обідати, Незнайомець настільки захопився переливанням

рідини з пляшок у пробірки, що не помічав її присутності, аж доки вона не позамітала солону і не поставила на стіл тацю, зробивши це трохи сердито, бо бачила, в якому стані її підлога. Тільки тоді він озирнувся, але одразу ж повернув голову назад. Місіс Гол помітила, проте, що він був без окулярів, які лежали поруч на столі, і їй здалося, ніби очні западини в нього страшенно глибокі. Незнайомець зараз же надів окуляри, а тоді повернувся обличчям до неї. Місіс Гол зібралася вже висловити своє незадоволення щодо забрудненої підлоги, але пожилець випередив її.

— Я попросив би вас не заходити до кімнати, не постукавши, — сказав він з роздратуванням, яке не залишало його весь ранок.

— Я постукала, здається...

— Може, й так. Але під час моїх досліджень — надзвичайно важливих і потрібних — найменша перешкода... скрип дверей... Я мушу просити вас...

— Звичайно, сер. Ви можете зачинятися на ключ у таких випадках. Та й завжди.

— Думка дуже слухна, — згодився Незнайомець.

— Але ця солома, сер. Дозволю собі сказати...

— Не треба. Якщо солома вас непокоїть, запищіть її до рахунку.

І він пробурмотів кілька слів, що місіс Гол

видалися ніби лайкою.

У нього був такий дивний вигляд, войовничий і запальний, коли він стояв перед нею з пляшкою в одній руці й з пробіркою в другій, що місіс Гол не на жарт занепокоїлась. Але вона була жінка рішуча.

— Тоді я б хотіла знати, сер, скільки, на вашу думку...

— Шилінг... Запишіть до рахунку шилінг. Шилінга, певно, вистачить?

— Нехай і так, — сказала місіс Гол, застеляючи стіл скатертиною. — Коли це вас задовольняє, то, звісно...

Він сів, обернувшись до неї піднятим коміром пальта.

До вечора він працював, замкнувши двері і, як свідчить місіс Гол, майже в цілковитій тиші. Тільки раз почувся дзенькіт пляшок, що стукались одна об одну, неначе трусили стіл, і брязкіт кинутої на підлогу пляшки. Після цього почулися швидкі кроки по кімнаті. Боячись, чи не скоїлось там чого серйозного, місіс Гол підійшла до дверей і прислухалась, але стукати не наважилась.

— Нічого не виходить! — нестямно вигукнув її пожилець. — Нічого не виходить! Триста тисяч, чотириста тисяч! Безліч! Залишився в дурнях! Це може забрати все моє життя... Але терпіння! Терпіння насамперед! Дурень і брехун!

У цю хвилину в буфеті почувалась чиясь важка

хода, і місіс Гол хоч-не-хоч мусила відійти, так і не дослухавши. Коли ж вона вернулась до дверей, в кімнаті вже було тихо, тільки поскрипувало крісло під постояльцем та іноді дзвенькала пляшка. Все скінчилося. Він знову працював.

Принісши йому чай, місіс Гол побачила в кутку під дзеркалом побите скло й жовтувату, абияк розтерту пляму. Вона звернула на це його увагу.

— Запишіть це до рахунку! — огризнувся він. — І, бога ради, не докучайте мені. Коли щось буде пошкоджено, записуйте до рахунку. — І він знову взявся робити якісь позначки у своєму зошиті.

— Маю щось розповісти вам, — таємниче сказав Фірен-сайд. Було вже надвечір, і вони сиділи в маленькій пивничці.

— Ну? — спитав Тедді Генфрі.

— Про того самого молодця, що його вкусив мій собака. Він, знаєте, чорний. Принаймні його ноги. Я бачив це крізь дірку в штанях і в рукавичці. Ви сподівалися б побачити там щось рожеве, правда? Але нічого подібного. Справжнісінька чорнота. Він — чорний, кажу я вам, як мій капелюх.

— Та ну? — здивувався Тедді. — От-то чудасія! А ніс же у нього рожевий, мов намальований.

— Правда ваша, — згодився Фіренсайд. —

Але я теж дещо бачив. І я скажу вам те, що думаю. Він — рябий, Тедді. Подекуди — чорний, подекуди — білий: плямистий. Колір на пьому виступає плямами впереміж. Я чув про таке й раніше. А в коней воно буває раз у раз, це кожен знає.

IV. Побачення містера Каса з Незнайомцем

Про прибуття Незнайомця в Айпінг я розповів досить докладно, щоб читач зрозумів, яке дивне враження справив він на місцевих громадян. А про подальше його перебування там аж до пам'ятного дня клубного свята, за винятком двох не зовсім звичайних випадків, досить буде розповісти у кількох словах. Правда, він мав не одну сутичку з місіс Гол з приводу порушень встановленого нею розпорядку, але до кінця квітня, аж поки не з'явилися перші ознаки грошових нестатків, всі непорозуміння легко залагоджував додатковий рахунок.

Гол не любив свого пожилця і, коли набирался духу, все повторював, що треба його позбутися. Найвиразніше виявляв він свою неприязнь тим, що намагався уникати зустрічей з пожилцем.

— Зажди до літа, — розважливо казала місіс Гол, — коли сюди почнуть приїздити художники.

Тоді побачимо. Він, може, й з примхами, але як там не є, а рахунки сплачує акуратно.

Незнайомець не бував у церкві та й взагалі не відрізняв неділі від буднів, навіть щодо вбрання. Працював він, казала місіс Гол, з перебоями. То він сходив у вітальню вранці і був зайнятий увесь день, а то вставав пізно, цілими годинами снував по кімнаті, нервував, палив люльку або спав у кріслі перед каміном. Ніяких стосунків ні з ким не підтримував. Настрій у нього бував дуже мінливий. Здебільшого він мав вигляд людини немовби зацькованої, а іноді вибухав гнівом і тоді лаявся, бив, трошив усе, що попадало під руку. Дедалі частіше він розмовляв упівголоса з самим собою, та як ревно не підслуховувала його місіс Гол, второпати не могла нічого.

Вдень він рідко виходив з дому, зате прогулювався смерком, під час усякої погоди однаково закутаний, і все вибирав найбезлюдніші стежки та найбільш затінені деревами чи відмежовані насипами місця. Його окуляри та страхітливо перев'язана голова під навислими крисами капелюха, виринаючи з темряви, лякали поодиноких робітників, що поверталися з роботи додому, а Тедді Генфрі, що якось о пів на десяту, йшовши із «Червоного камзола», угледів схожу на череп голову Незнайомця (той ніс капелюх у руці, і з розчинених дверей шинку блиснуло на неї

світло), — мало не вмер від страху. Діти, побачивши його ввечері, марили уві сні привидами, і важко сказати, хто кого не любив більше: він хлопців чи хлопці його. В усякому разі, неприязнь була взаємна і досить сильна.

Людина настільки примітної зовнішності та поведінки неминуче мала стати частою темою для розмов у такому містечку, як Айпінг. Щодо його роботи, то думки були різні. Місіс Гол у цій справі трималася дуже розважливо. Коли її розпитували, вона дуже поважно пояснювала, що пожилець її — «дослідник-експериментатор», промовляючи ці слова склад за складом, повільно, аби не спіткнутися. Коли ж її питали, що воно таке «дослідник-експериментатор», то місіс Гол зверхньо відповідала, що освічені люди це знають, а потім додавала, що він, мовляв, «досліджує». Вона розповідала, що її пожилець потерпів від нещасного випадку, через що його обличчя та руки втратили звичайний свій колір, і він як людина вразлива, не хоче, щоб інші це знали.

Але позаочі місіс Гол подейкували (і дедалі частіше), що Незнайомець — злочинець, який, закутуючись, намагається в такий спосіб не почасти до рук поліції, і, отже, хоче уникнути правосуддя. Думка ця зародилась у мозку містера Тедді Генфрі. Проте оскільки було відомо, ніяких значних злочинів за останні тижні не сталося. Тому,

пройшовши через фантазію містера Гаулда, місцевого вчителя-практиканта, ця теорія набрала іншої форми: Незнайомець був уже перевдягненим анархістом, який виготовляє вибухові речовини; і містер Гаулд вирішив, не шкодуючи свого часу, вжити всіх заходів, щоб викрити Незнайомця. Здебільшого ці заходи полягали в тому, що містер Гаулд, зустрічаючися з Незнайомцем, дуже пильно дивився на нього або розпитував про нього тих, хто ніколи його не бачив. Однак викрити Незнайомця він так і не зміг.

Інші дотримувалися погляду, який висунув містер Фі-ренсайд: нібито пожилець рябий або щось подібне. Так, наприклад, Сайлас Дарген запевняв, що Незнайомець міг би розбагатіти, показуючи себе на ярмарку; знаючи святе письмо, той Дарген навіть порівнював пожилця з людиною, що закопала свій талант у землю.

Існувала й ще одна версія — що Незнайомець, мовляв, просто трохи не сповна розуму.

Крім прихильників цих основних угруповань, були й такі, що вагалися, і такі, що приймали компромісні погляди. Мешканці графства Сассекс — люди не дуже забобонні, і думку про якусь надприродність Незнайомця було вперше висловлено в містечку тільки після подій на початку квітня. Та й то успіх вона мала тільки серед жіноцтва.

Та як би там не було, а населення Айпінга недолюблювало Незнайомця. Його дразливість, зрозуміла людині розумової праці, дивувала цих спокійних сассекських мешканців. Нестямна жестикуляція, звичка несподівано вигулькувати в темряві десь із-за рогу глухої вулиці, впертий опір, який він чинив спробам усіх цікавих ближче познайомитися з ним, любов до сутіні, що змушувала його зачиняти двері, спускати штори, гасити свічки та лампи, — кому могла сподобатися така поведінка? Коли він ішов містечком, зустрічні розступалися перед ним, а за спиною в нього міські жартівники й собі підіймали коміри та спускали криси капелюхів і нервовою ходою ступали слідом за ним, передражняючи його. У той час велику популярність мала пісня «Людина-примара». Міс Сетчел проспівала її якось на благодійному концерті в школі (збір мав піти на купівлю ламп для церкви), і відтоді щоразу, коли сходилися два-три айпінгці і з'являвся Незнайомець, у гурті починали насвистувати мотив цієї пісеньки. Навіть запізнілі хлопчачки, поспішаючи ввечері додому, гукали до нього: «Людина-примара» — і в радісному збудженні тікали геть.

Каса, місцевого лікаря, долала цікавість. Бинти викликали в ньому професійний інтерес, а оповідання про тисячу й одну пляшку збуджували заздрісну повагу. Протягом усього квітня й травня

він шукав нагоди порозмовляти з Незнайомцем і нарешті десь перед зеленими святами таки знайшов її. Якраз почалося збирання пожертв на утримання місцевої медичної сестри, і це стало приводом для побачення з Незнайомцем. Лікаря вразило, що місіс Гол не знає прізвища свого пожилця.

— Він назвав мені своє ім'я, — сказала місіс Гол (твердження, до речі, цілком безпідставне), — але я не дочула.

На її думку, кожен взяв би її на сміх, якби вона призналася, що зовсім не знає імені свого постояльця.

Кас постукав у двері вітальні й увійшов. З-за дверей ясно чути було прокляття.

— Даруйте, що я так вдерся до вас, — почав містер Кас, але потім двері зачинились і подальшої розмови місіс Гол не чула.

Вона розповідала, що перші десять хвилин чула гомін, далі вигук подиву, шурхіт ніг, падіння стільця, вибух сміху, швидкі кроки до дверей, і на порозі з'явився Кас; блідий, він вираченими очима дивився через плече. Дверей за собою він не зачинив, на господиню й не глянув, шмигнув через залу, збіг сходами й хутко пішов по дорозі. Капелюх свій він тримав у руці. Місіс Гол усе стояла за прилавком і дивилася на розчинені двері вітальні. Вона почула, як Незнайомець тихенько засміявся і пройшовся по кімнаті. З того місця, де

вона стояла, обличчя його не було видно. Потім грюкнули двері вітальні, і знову запанувала тиша.

Кас побіг просто до Баптінга, місцевого вікарія.

— Чи я не божевільний? — уривчасто почав Кас, захо-дячи в убогий кабінет. — Хіба в мене вигляд хворого на голову?

— Що трапилось? — спитав вікарій, кладучи аркушки, на яких була написана його майбутня проповідь.

— Той суб'єкт із готеля...

— Ну?

— Дайте мені випити чогось, — попросив лікар і сів.

І тільки випивши склянку дешевого хересу — єдиного напою, який визнавав вікарій, — Кас трохи заспокоївся й розповів про своє побачення з Незнайомцем.

— Приходжу я, — ледве зводячи дух, казав він, — і починаю з того, що прошу відписати яку-небудь суму на користь медичної сестри. Коли я ввійшов, він сунув руки в кишені і всівся в крісло. Сопе. Я кажу йому, що чув про його наукові інтереси. «Так», — каже і знову сопе. Со-пів він увесь час, поки я був там; певно, здорово застудився. Воно й не диво, коли так закутуватися. Я розказую йому про сестру, а сам пильно до всього придивляюся. Скрізь — пляшки, хімікалії, терези,

пробірки на підставках і запах... вечірніх фіалок, чи що. «То підпишетесь?» — питаю. Каже, що подумає. Тоді я питаю навпростець, чи не провадить він яких-небудь дослідів? Каже, що так. І давно? Його взяла злість. «Давно, чорти б його батькові!..» — «О!» — кажу. Він і так уже кипів, а моє запитання розпалило його ще більше. Йому, бачте, дали рецепт, і рецепт надзвичайно' важливий; який саме — не сказав. «Медичний?» — питаю. «А вам навіщо знати?» Я перепросив його. Він зверхньо пирхнув, кашлянув і вів далі. Він прочитав рецепт. П'ять складових частин. Потім поклав його й відвернувся. Працював він у кімнаті з відчиненим вікном, і протяг здмухнув папірець. Він помітив — щось полетіло. Кинувся до каміна, та ба! Папірець згорів, тільки попіл витягло в димар. Тут він безнадійно махнув рукою.

— Ну й що?

— А руки ніякої! Самий порожній рукав. Я подумав, що він каліка, — носить коркову руку, а оце відчепив її. А потім гадаю: ні, тут щось не так. Який же чорт підтримує рукав зсередини й не дає йому стулятись, коли там нічого нема? А там не було нічого, запевняю вас. Анічогісінько. Я бачив приблизно до ліктя, і там була тільки порожнеча, видима крізь дірку в рукаві. «Боже!» — скрикнув я. Тоді він спинився. Вступив у мене свої очі під окулярами, а потім і собі глянув на рукав.

— Ну й що?

— Оце й усе. Він не промовив ні слова. Тільки подивився на свій рукав і хутко засунув його назад у кишеню. «Я розповідав, здається, що рецепт згорів?» — і запитливо кахикнув. «Слухайте, — питаю, — як ви рухаєте цим порожнім рукавом?» — «Порожнім рукавом?» — «Авжеж, — кажу, — порожнім». — «А хіба він порожній? Ви бачили, що порожній?» Він устав. Устав і я. Він повільно ступив три кроки й підійшов зовсім близько до мене. Сопів люто! Я не злякався; хоч нехай мене повісять, коли його забинтована макітра та ці окуляри на очах не наженуть страху на будь-кого! «Так рукав, кажете, порожній?» — питає. «Звичайно», — відповідаю. А справді, таки важко було витримати його німотно втуплений погляд! Тоді він спокійно знову витягає з кишені той рукав і підводить руку до мене, неначе хоче показати її ще раз. І так повільно це робить! Я зазираю всередину. Дивлюсь немов цілу вічність. «Ну, що ж, — кажу відкашлюючись, — там нема нічого». Треба ж було сказати щось. Мене починав брати страх. Він повільно-повільно — ось так — простягає руку, поки від рукава до мого обличчя залишилось не більше як шість дюймів... Якось моторошно дивитись, коли до вас наближається порожній рукав... І тоді...

— Ну й що?

— Щось, немов великий і вказівний палець, стискає мені носа.

Бантінг зайшовся сміхом.

— Але ж там пе було нічого! — майже істерично вигукнув Кас. — Добре вам сміятись, а я так налякався, що вдарив по рукаві, повернувся й дременув із кімнати...

Кас умовк. Сумнівів не було — лікар справді не на жарт перелякався. Він розпачливо повернувся й випив ще склянку дешевенького хересу, яким частував його добрий вікарій.

— І, коли я вдарив його по рукаві,— вів далі Кас, — враження в мене було точнісінько таке, якби я вдарив по руці. Але руки не було! Там не було й натяку на руку!

Містер Бантінг замислився, недовірливо дивлячись на Каса.

— Надзвичайна історія, — сказав містер Бантінг. Вигляд у нього був серйозний і глибокодумний. — Справді, надзвичайна історія, — з притиском повторив він.

V. Крадіжка у будинку вікарія

Відомості про крадіжку в будинку вікарія ми маємо головним чином від нього самого та його дружини. Трапилось це в день традиційного в Айпінзі клубного свята. Перед світанком місіс

Бантінг раптом прокинулася — їй здалось, ніби двері їхньої спальні відчинились і зачинилися знову. Спершу вона не будила чоловіка, а, сівши в ліжку, стала прислухатися. Вона ясно чула, як хтось босими ногами вийшов із суміжної кімпати й коридором іде до сходів. Переконавшись, що в домі хтось чужий, вона зараз же тихенько збудила містера Бантінга. Той, не запалюючи світла, надів на ніс окуляри, одяг жінчин пеньюар, взув купальні капці і вийшов на площадку біля сходів. Він цілком виразно почув, як унизу хтось порався коло письмового' столу в його кабінеті, а потім там хтось чхнув.

Містер Бантінг повернувся до спальні, озброївся кочергою, найпевнішою зброєю, що була, — і якомога тихіше спустився вниз, а місіс Бантінг вийшла на сходи.

Було близько четвертої ранку, і нічна темрява вже розсіювалась. У коридор пробивалося бліде світло, але двері кабінету зяяли непроникним мороком. Скрізь було тихо, тільки ледь чутно поскрипували східці під ногами містера Бантінга та ще чувся легенький шурхіт у кабінеті. Потім щось клацнуло, шухляду письмового столу було висунуто, і зашелестіли папери. Хтось вилаявся, черкнув сірником, і кабінет освітило жовтувате світло. Містер Бантінг уже був у коридорі і крізь отвір дверей побачив письмовий стіл з висунутою

шухлядою та свічку, що горіла на столі.

Але злодія не було видно. Так вікарій і стояв у коридорі, не знаючи, що робити далі, а місіс Бантінг, з блідим й напруженим лицем, повільно сповзала вниз по сходах. Одна обставина додавала духу вікарієві: певність, що злочинцем був місцевий мешканець.

Вони чули брязкіт монет і зрозуміли, що злодій знайшов їхні заощадження — два фунти півсоверенами і десять шилінгів. Цей звук спонукав містера Бантінга до рішучих дій. Міцно затиснувши в руці кочергу, він увійшов до кімнати, а слідом за ним і місіс Бантінг.

— Здавайся! — люто гукнув містер Бантінг і враз розгублено спинився: в кабінеті не було нікого.

І все ж таки відчуття, що в кімнаті хтось ворушиться; дедалі посилювалося. З півхвилини простояли господарі, ледве зводячи дух від подиву, і тоді місіс Бантінг, перейшовши кімнату, подивилась за ширми, а містер Бантінг зазирнув під письмовий стіл. Потім місіс Бантінг відгорнула завісу на вікні, а містер Бантінг оглянув димар каміна й постукав по ньому кочергою. Далі місіс Бантінг уважно заглянула в кошик для паперів, а містер Бантінг відкрив ящик для вугілля. Нарешті вони зупинились і запитливо перезирнулися.

— Можу заприсягтися... — почав містер Бантінг.

— А свічка! — скрикнула місіс Бантінг. — Хто засвітив свічку?

— А шухляда! — сказав містер Бантінг. — Та й гроші ж зникли!

Місіс Бантінг квапливо підійшла до дверей.

— З усіх незвичайних випадків...

В коридорі розляглося голосне чихання. Вони метнулися з кабінету, і в ту ж мить грюкнули двері на кухні.

— Принеси свічку! — сказав містер Бантінг і рушив уперед. Обоє чули, як хтось, кваплячись, відсунув засув.

Заглянувши в кухню, вони побачили, що двері запасного входу розчиняються і в передсвітанкових сутінках видніє темна зелень саду. Містер Бантінг був певний, що з дверей ніхто не виходив. Але двері відчинилися, якусь хвилину стояли отвором, а тоді з грюкотом зачинилися. Від подуву повітря свічка, що її принесла місіс Бантінг, блимнула й спалахнула яскравіше... Минула добра хвилинка, перше ніж вони ввійшли в кухню.

Там не було нікого. Вони знову замкнули запасний вхід, оглянули всю кухню, комору і, нарешті, зійшли в льох. Та як вони не шукали, а в цілому будинку не було ані живої душі.

День застав вікарія і його дружину в дивному вбранні. Вони все сиділи на першому поверсі й не могли оговтатися після нічної пригоди, а поряд

горіла непотрібна вже свічка.

— З усіх незвичайних випадків... —
удвадцятье почав вікарій.

— Он іде Сузі, — сказала місіс Бантінг. —
Зажди, доки вона пройде на кухню, а тоді тікаймо
нагору.

VI. Меблі, що збожеволіли

Того самого ранку в день святого духа, коли Міллі ще не встигли завантажити роботою, містер і місіс Гол устали з ліжка й тихенько зійшли в льох. Робота їхня мала цілком приватний характер, бо була зв'язана з міцністю їхнього пива.

Ледве вони ступили в льох, як місіс Гол виявила, що забула взяти із спальні пляшку з настоянкою, щоб підмішати до пива. Головним виконавцем і експертом у таких справах завжди була вона, а по настоянку, цілком природно, вирядився Гол.

Піднявшись на площадку сходів, він здивовано помітив, що двері кімнати Незнайомця прочинені. Гол увійшов до своєї кімнати і знайшов пляшку на тому місці, де йому й було сказано.

Вертаючись уже з пляшкою, він помітив, що засуви на дверях на вулицю скинуті і двері зачинені тільки на клямку. У нього майнула думка пов'язати цей факт з відчиненою кімнатою Незнайомця і з

припущенням містера Тедді Генфрі. Він чудово пам'ятав, що напередодні ввечері тримав свічку, коли місіс Гол засувала ті засуви. Він раптом спинився, здивовано роззявивши рот, і подався нагору з пляшкою в руках. Там постукав у двері Незнайомця. Ніякої відповіді. Містер Гол постукав ще раз, а тоді розчинив навстіж двері і ввійшов у кімнату.

Він побачив те, чого й чекав. І ліжка, й кімната були порожні. Але дивнішим, навіть для його важкого розуму, видавалося те, що на стільці й на спинці ліжка лежав костюм — наскільки він знав, єдиний костюм постояльця, — і його ж бинти. Навіть крилатий капелюх висів на спинці ліжка.

Стоячи у кімнаті, Гол чув голос своєї дружини, що долинав до нього з глибини льоху. Скоромовка і притиск на останніх складах слів, властивий мешканцям Західного Сассексу, свідчили про її нетерплячку й лють.

— Джордже! Ти знайшов те, що мені треба?

Містер Гол обернувся до дверей і подався до жінки.

— Дженні,— крикнув він, перехилившись через поручні сходів до льоху, — а Генфрі правду каже! Його нема в кімнаті. І на парадних дверях відсунуто засуви.

Спершу місіс Гол не добрала, про що він говорить, і вирішила сама оглянути порожню

кімнату. Гол, усе ще з пляшкою в руці, ішов попереду.

— Хоч самого його й нема, — розводився він, — так зате є його одяг. І де він може вештатися роздягнений? Дивно!

Коли вони піднімалися сходами, обом їм здавалося (це вже було з'ясовано згодом), ніби парадні двері відчинилися й зачинилися знову. Але, побачивши, що двері зачинені і нікого нема, вони тоді не сказали про це одне одному ні слова. В коридорі місіс Гол випередила свого чоловіка і побігла сходами перша. На площадці хтось раптом чхнув. Гол, який відстав від неї на кілька сходинок, подумав, що то вона, а місіс Гол була певна, що то її чоловік. Вона широко розчинила двері і з порога оглядала кімнату.

— Справжнє диво! — сказала місіс Гол.

Їй здалося, ніби хтось позад неї сопе, і вона дуже здивувалася, коли, обернувшись, побачила, що Гол іще кроків за десять від неї. Правда, за мить він стояв уже поруч. Місіс Гол нахилилася й стала обмацувати подушку, потім і всю постіль.

— Холодна, — заявила вона. — Він устав добру годину тому, коли не більше.

І в цей час сталося щось зовсім незвичайне. Постіль зібралася купою у формі стіжка, а потім перестрибнула через спинку ліжка, — зовсім так, неначе чиясь рука вхопила її посередині й одкинула

вбік. Зараз же після цього капелюх Незнайомця зірвався із спинки ліжка, окреслив дугу в повітрі й плюхнувся просто в обличчя місіс Гол. Потім туди ж полетіла губка з умивальника, а тоді крісло, недбало скинувши з себе пальто й штани пожилця і заходячись сухим сміхом, що нагадував сміх Незнайомця, повернулося всіма чотирма своїми ніжками до місіс Гол, якусь мить ніби цілилось, а тоді кинулося на неї.

Верескнувши, вона повернулася тікати, а ніжки делікатно, але впевнено вперлися їй у спину й виштовхали разом із Голом з кімнати. Двері грюкнули й замкнулися на ключ. Стілець і ліжко з хвилину, здавалось, виконували якийсь переможний танець, а потім раптом усе стихло.

Місіс Гол майже непритомна повисла на руках містера Гола. На превелику силу пощастило йому й Міллі, що вже проснулася від того шуму, звести місіс Гол униз і дати їй, звичайного в таких випадках, підкріплюючого напою.

— То були духи, — сказала місіс Гол, — Я знаю, що то були духи. Я читала про них у газетах. Столи та стільці самі собою починають стрибати і танцювати...

— Ковтни ще трошки, Дженні, — просив містер Гол. — Це додасть тобі сили.

— Зачиніть двері! Не пускайте його більше! — кричала місіс Гол. — Я майже

догадуюся... Я мусила б знати... Такі окуляри... забинтована голова... ніколи не буває в церкві в неділю... А всі ті пляшки... Навіщо їх стільки порядній людині. Він понапускав у меблі духів. Мої гарні старі меблі!.. В тому кріслі завжди сиділа моя люба матуся, коли я була ще дівчинкою. І подумати тільки, що тепер воно кидається на мене!..

— Випий ще краплинку, Дженні,— умовляв Гол. — Ти зовсім знервована.

О п'ятій годині, коли сонце заливало золотим світлом вулицю, вони вирядили Міллі збудити містера Сенді Воджерса — коваля, що жив навпроти, щоб сказати йому про надзвичайно дивну поведінку меблів і запитати його, чи не завітав би він до них. Містер Воджерс був чоловік тямущий і дуже кмітливий. До повідомлення Міллі поставився він досить серйозно.

— Побий мене лиха година, коли це не чаклунство! — сказав коваль. — Такому пожилецеві тільки копит бракує.

Прийшов він дуже занепокоєний. Господарі хотіли були повести його нагору, до тієї кімнати, але містер Воджерс, здавалося, зовсім не квапився і вважав за краще розмовляти в коридорі. На тому боці вулиці з тютюнової крамниці вийшов учень Гакстера і почав відчиняти віконниці. Його запросили теж взяти участь в обговоренні. За кілька хвилин, звичайна річ, підійшов і містер Гак-стер.

Англосаксонський дух парламентарного способу врядування виявився й тут: розмов було багато, а рішучих дій — жодних.

— Необхідно встановити факти, — наполягав містер Сенді Воджерс. — Обміркуємо, чи розважливо буде ламати двері наверху. Доки двері не полаmano, їх завжди можна поламати, але коли двері уже полаmano, назад їх не зробиш неполаmanими.

І раптом двері нагорі відчинилися, і всі з подивом побачили, як сходами почала спускатися закутана постать Незнайомця, що дивився на них зловісним поглядом своїх незвичайних скляних очей. Він повільно пройшов коридором і зупинився.

— Гляньте сюди! — сказав він, ткнувши пальцем у рукавичці.

Глянувши, куди показав Незнайомець, вони побачили пляшку з настоянкою під дверима до льоху. А він увійшов у вітальню і з несподіваною швидкістю злісно грюкнув дверима у них перед самим носом.

Ніхто не мовив і слова, доки не завмер грюкіт зачинених дверей. Всі здивовано перезирнулися.

— Ну, знаєте, це вже перевершує... — почав був містер Воджерс і не докінчив фрази.

— Я пішов би й поговорив з ним, — сказав він містерові Голу. — Я зажадав би від нього пояснень!

Потрібно було чимало часу, щоб підбити на те

хазяйчиного чоловіка. Проте нарешті він таки насмілювався й постукав у двері.

— Вибачте... — тільки й устиг вимовити містер Гол.

— Геть к бісу! — люто гримнув Незнайомець. — , І зачиніть двері.

На цьому й скінчилися переговори.

VII. Незнайомця викрито

Незнайомець, зайшовши у маленьку вітальню заїзду о пів на шосту ранку, залишався там майже до полудня. Штори в кімнаті були спущені, двері зачинені, і після того, як він вигнав Гола, ніхто не наважувався туди наблизитись.

Весь цей час Незнайомець нічого не їв. Він тричі дзвонив, останній раз розлючено і довго, але ніхто не відгукувався.

— Буде він у мене пам'ятати «геть к бісу», — бурмотіла місіс Гол.

Чутка про нічне пограбування вікарія уже встигла облетіти місто, і люди зіставляли ці дві події. Гол у супроводі Воджерса відвідав містера Шеклфорса, суддю, і просив у нього поради. Нагору ніхто не відважувався йти. Що робив Незнайомець — було невідомо. Час від часу чулося, як він розлючено ходив по кімнаті, двічі чули, як він вибухав прокльонами, дер якісь папери та

трощив пляшки.

Юрба наляканих, але цікавих людей все більшала. Надійшла місіс Гакстер. Прилучилося ще декілька хлопців у чорних куртках та пікейних краватках — було ж саме свято — і почали недоладно розпитувати. Юний Арчі Гаркер відзначився тим, що пішов у двір і спробував зазирнути під спущену штору. Хоч він не міг анічогісінько побачити, проте вдавав, ніби щось розгледів, і до нього приєдналися ще кілька молодих айпінгців.

Погода того дня була чудова. Уздовж вулиці стояли в ряд з дванадцять лотків і тир для стрільби, а на траві біля кузні — три жовто-коричневі фургони, і кілька мальовничо вдягнених чоловіків та жінок ставили ціль для метання в неї кокосових горіхів. Чоловіки були в синіх светрах, дами — в білих фартушках і модних капелюшках з великими перами. Оджер із шинку «Червона лань» і містер Джегерс, швець, який торгував також старими велосипедами, протягували впоперек дороги гірлянду з прапорцями, — ту саму, що залишилася від святкування п'ятдесятиріччя королеви Вікторії.

А в вітальні, куди проходив тільки тоненький жмут сонячного проміння, Незнайомець, напевне, голодний, а може, й наляканий, пріючи в своїх пов'язках, розглядав крізь скло окулярів папери, дзвенів брудними пляшками і часом завзято кляв

невидних зсередини хлопчаків, що товклися під вікнами. У кутку біля каміна лежали скалки кількох розбитих пляшок, і в повітрі стояв їдкий запах хлору... Ось і все, що було відомо з розмов і з того, що побачили цікаві, увійшовши до вітальні.

Під полудень Незнайомець несподівано відчинив двері своєї кімнати і став на порозі, пильно дивлячись на трьох-чотирьох людей, що були у буфеті.

— Місіс Гол! — гукнув він.

Хтось боязко пішов покликати місіс Гол.

Вона з'явилася досить швидко, трохи задихана, але через те ще більше розлючена. Гол досі не повернувся. Вона давно вже обмірковувала цю сцену і прийшла з маленькою тацею, на якій лежав неоплачений рахунок.

— Ви просите подати вам рахунок, сер? — спитала вона.

— Чому мені не приносили снідати? Чому не приготували мені нічого їсти і не озивалися на мої дзвінки? Ви гадаєте, я можу жити не ївши?

— А чому ви не сплатили за моїм рахунком? — відповіла місіс Гол. — Ось що хочеться мені знати.

— Я три дні тому сказав вам, що чекаю переказу і...

— А я три дні тому сказала вам, що не хочу чекати ніякого переказу. Вам нічого нарікати, що

запізнюється сніданок, коли п'ять днів не сплачуєте по рахунку.

Незнайомиць лайнувся — коротко, але цілком виразно.

— Ви там не надто! — почулося з буфету.

— І я буду вдячна вам, сер, якщо ви свої лайки залишите для себе, — сказала місіс Гол.

Незнайомиць зараз більше ніж будь-коли скидався на розлюченого водолаза в скафандрі. Всі присутні відчували, що місіс Гол бере над ним гору. І його подальші слова ствердили це.

— Послухайте, моя мила... — почав Незнайомиць.

— Я вам не «мила»! — огризнулася місіс Гол.

— Я ж казав вам, що не одержав іще переказу.

— Знаємо ми такі перекази! — сказала місіс

Гол.

— Але ж в кишені у мене...

— Три дні тому ви заявили, що у вас на соверен не набереться.

— А тепер я знайшов ще трохи.

— О! — скрикнув хтось із буфету.

— Цікаво, де ви їх знайшли, — зауважила місіс Гол.

Це, очевидно, страшно роздратувало Незнаюмця. Він тупнув ногою.

— Що ви цим хочете сказати? — спитав він.

— Те, що мені цікаво, де ви знайшли гроші,—

відповіла місіс Гол. — І перше ніж я подам вам новий рахунок, або принесу снідати, або взагалі зроблю що-небудь для вас, ви мусите пояснити мені дещо, чого не розумію ні я, ні хто інший і що всі бажають зрозуміти. Я хочу знати, що зробили ви з моїм кріслом у вашій спальні, я хочу знати, як то сталося, що ваша кімната була порожня, і як опинились ви в ній знову? Хто спиняється в цьому будинку, той увиходить крізь двері: таке тут правило. А ви його порушили, і я хочу знати, яким способом ви ввійшли? Я ще хочу знати...

Незнайомець раптом підняв угору стиснені в кулаки руки в рукавичках, тупнув ногою і крикнув «годі!» з такою силою, що місіс Гол зараз же вмовкла.

— Ви не розумієте, хто я і що я таке? — сказав він. — Гаразд. Я вам покажу. Справді, покажу!

Він приклав долоню собі до обличчя, а потім відвів руку. На місці, де мала бути середина лица, зяяла чорна порожнеча.

— Нате! — сказав Незнайомець.

Він ступив крок уперед і подав місіс Гол якусь річ, яку вона, вражена різкою зміною в його обличчі, механічна взяла в руки, але, глянувши на неї, заверещала, впустила долі і відсахнулась. Ніс — рожевий, блискучий ніс Незнайомця — покотився по підлозі.